

nem, seu multiplicationem. Circumspice
 thalamos predicatorum: contempera ibi su-
 perfluitas vestium virorum, & mulierum.
 Ibi pro feriatis diebus, ibi pro mediocri-
 bus festis, ibi pro maioribus solemnitati-
 bus, & ibi pro celebrioribus sanctis. Qua-
 rum pretiosiores in manticiis consumuntur,
 & quandoque a mulieribus insensatis pro
 filiabus, & filis inaniter, immo crimina-
 liter, relevantur. Ibi reperies vestimenta
 serica, quaedam aurea, quaedam viridia,
 quaedam rubea, quaedam leucophaea, qua-
 edam rigata, quaedam depicta, quaedam ca-
 lestina, quaedam rotata, quaedam zeltiva,
 sicut thestris subtilia, atque stricta, qua-
 edam hiemalia, quaedam ruralia, quaedam
 civilia, quaedam pluvialia, quaedam niva-
 lia, quaedam diurna, quaedam nocturna,
 quaedam retorta, quaedam distorta, qua-
 edam stricta, quaedam lata, quaedam cur-
 ta, sive brevia, quaedam longa, quaedam
 cum alis magnis, quaedam cum manicis
 strictis, quaedam sine manicis iulis: qua-
 edam clauduntur ante, quaedam retro, qua-
 edam a latere, quaedam, sicut in juvenum
 phantasia patet, tanta abominabili brevi-
 tate curantur, ut supra nates, & supra um-
 bilicum ascendant: dumque activo tempo-
 re superiora indumenta deponunt in pro-
 pria domo, vel alibi, anteriora, & poste-
 riora iuvenulis, atque aliis more canum
 offendunt. Quot mutatoria reperies ibi,
 quot camillas sericas, vel byssinas, vel
 tanto sumptu, & arte confusas, quod ta-
 les facere, vel tenere ampliusque illas ge-
 stare, *Doctores determinant esse mortale.*
 Quot alia lineae, & superflua paramenta,
 quae raro, vel nunquam ducuntur in usum?
 Quot vasa argentea, & deaurata, & arte
 mirabili fabrefacta ad gloriam, & ad pom-
 pam servata? Haec, & consilia conside-
 ra in deauratis, & pretiosis manticiis refer-
 vata. Circumspice cubiculi parietes carna-
 litatis multiplici actu sepe depictos, ut
 verificetur in omnibus talibus, quod Ec-
 clesiastes 1. cap. ait: *Vanitas vanitatum,*
 & *omnia vanitas.* Et quia omnia talia
 multitudinem, atque confusione in Con-
 sistoribus, Praedicatoribus, & Consiliaris mi-
 nus doctis, minusque rectis, ac minus con-
 siderantibus tria specula antedicta, discre-

tum iudicium liciti, & illiciti obruant,
 & confundunt; plerique peccatum mortu-
 le in talibus esse non putant; sed quodli-
 bet horum cuiuscumque liber, sibi omnino
 licet; illicque non licet qui ad hoc matu-
 rium plenum undecumque non habet, cum
 talibus sit lex pro ratione voluntas. Pro-
 pterea sequitur quod *Matth. xv. Dominus*
 ait: *Caeci sicut, & aures caecorum. Caecus*
 si caeco ducatur praestet, ambo in foras
 cadunt. *Serm. xlv. art. III. cap. III.*
 Tom. I.

IX. *Regula octava.* Si ad haec omnia ami-
 mum intenderit Confessarius, si in suo mi-
 nisterio solam animarum salutem, Deique glori-
 am, omni mundano respectu neglecto, spe-
 stabit, haud difficile illi erit media incede-
 re via. Sed meminere oportet hanc viam
 mediam arctam, angustam, rigidamque esse,
 ut Evangelium testatur. Rigor tamen iste
 evangelicus cum sit, caritate, & benignitate
 lenitur, non legem laxando, sed summa co-
 lerantia, & ferventi zelo mores corrigendo.
 Spreta ergo quorundam recentiorum placitis,
 evangelica momenta in memoriam revoca-
 ca. Abscindendam manum, erudendum oculum
 Christus asserit, quoties nobis *delinquen-*
di occasio occurrit: ut hinc colligamus, quam
 gravis, quamque severa sit devitandi scan-
 dali obligatio. Vae mundo a scandalis. Quia
 nolunt homines scire, & scopolos debita vi-
 gilancia cavere; idcirco adeo frequenter in
 naufragia impingunt. Dicturi sunt aliqui,
 nos Concionatoris, aut Declamatoris, non
 Theologi personam agere. Verum isti, quae-
 nam sit christiana Theologie tradenda rati-
 o, penitus ignorant. Nos Evangelium, non
 Caluillarum Theologiam docere studemus.
 Methodum quam Evangelistae, quam Paulus,
 quam Patres omnes adhibere, consulant
 censores isti, & propriae critices illos padebit.
 Id mihi dolet, quod eloquentia, quod fer-
 monis efficacitate caream illa sine qua chris-
 tiana Theologia languet, hominum infirmitate
 spectata. Utique divina doctrina nostrae
 vanae eloquentiae lenocinis non eget. At ho-
 minum mentes mundati praestigiis occupatae,
 quibus stuadenda est sacra doctrina, vehementer
 ratione, verborumque aculeis sepe vellenda
 sunt, ut apta reddantur ad veritatem
 suscipiendam.

LIBER SECUNDUS IN DECALOGUM.

DISSERTATIO PRIMA DE RELIGIONE. P R A E L O Q U I U M.

Hactenus praeludia in Decalogo praemisimus; nunc mandata ipsa discutenda sunt.
 Virtutes theologice, fides, spes, caritas, Deum ipsum sub peculiaribus suis ratio-
 nibus spectant; & homines suis interioribus actibus credunt, sperant, diligunt. Ibi
 tamen haud sistant, sed foras debent erumpere, ut cultum externum praescriptum a religio-
 ne Deo exhibeant. Dei quippe fidem, & dilectionem necessario consequitur cultus exter-
 nor eadem praestandas. Si enim dominus quisque colendus est, quanto magis Deus, qui
 solus Dominus, solus omnipotens, solusque est universi illius praepositus effector? Plura
 nobis hac de re suppeditat Lactantius *Lib. IV. cap. xxxviii.* „Hac (inquit) conditio-
 ne ne gignitur, ut generanti nos Deo iusta, & debita obsequia praebamus: hunc solum
 noverimus, hunc sequamur. Hoc vinculo pietatis obstricti, & Deo religati sumus,
 unde ipsa religio nomen accepit. Sub duplici aspectu Lactantius hominem considerat,
 ut filium, & ut servum. Deum Patrem amare: quatenus filius, quatenus servus, Do-
 minum revereri, eique inservire debet. Hinc infert sapientiae, & religionis societatem:
 illam ad filios, hanc ad servos spectare docet. „Apparet (inquit ibi cap. IV.) quam
 inter se coniunctae sint sapientia, & religio: sapientia spectat ad filios, quae exigit amo-
 rem; religio ad servos, quae exigit timorem. Nam sicut illi patrem diligere debent,
 & honorare; sic hi dominum colere, ac veneri. Deus autem, qui unus est, quo-
 niam utramque personam sustinet, & Patris, & Domini, & amare eum debemus,
 quia filii sumus, & timere, quia servi. Non potest igitur nec religio a sapientia se-
 parari, nec sapientia a religione scerni: quia idem Deus est, qui & intelligi debet,
 quod est sapientia, & honorari, quod est religio. Sed sapientia praecedit, religio se-
 quitur: quia prius est Deum scire, consequens colere. Ita in duobus nominibus una vis
 est, quamvis diversa esse videatur. Alterum enim positum est in sensu, alterum in
 actu. Sed tamen similia sunt duobus rivis ex uno fonte manantibus. Fons autem sa-
 pientiae, & religionis Deus est, a quo hi duo rivus si aberraverint, ardescunt: necesse est
 quem qui nesciunt, nec sapientes esse possunt, nec religiosi. „Hanc religionis neces-
 sitatem filius explicat *Lib. VI. cap. III. & cap. IX. & Lib. VII. cap. V.* Libris autem de
 ira *Dei cap. VII.* invenitur in impiis, qui Deum negantes, omnem derident religionem:
 quos sic adortur. „Nonne ipsius corporis status, & oris figura declarat non esse nos cum
 mutis pendibus aequales? Illarum natura in humum, pabulumque prostrata est, nec
 habet quidquam commune cum caelo, quod non intuetur. Homo autem recto statu,
 ore sublimi, ad contemplationem mundi excelsis confert cum Deo vultum, & ratio-
 nem ratio cognoscit. Propterea *nulum est animal, ut ait Cicero,* praeter hominem,
 quod habeat aliquam notitiam Dei. Solus enim sapientia instructus est, ut religionem
 solus intelligat: & haec est hominis, atque motorum vel praecipua, vel sola distantia. „
 Plura alia possem ex Lactantio exscribere, quibus offendit brutis accendens esse homines
 qui Deum ignorant, aut religione non colunt. Quid quod vel ipsi impii, tamen istam
 cordibus Dei notitiam excutere frustra adlaborent; at tamen extrinsecus colendum, timen-
 dumque Deum asserunt? Religionem hanc, ceu primum firmumque cuneum societatis,
 Republicae, & Principatus fundamentum constituunt. Sceleratus ipse Machiavellus Prin-
 cipibus suadet externam religionis professionem, quam corde contemunt, ut populos sibi
 infectos facilius regant, ac individua Rempublicam servant. Opus est, inquit, ut quae-
 cumque ad religionem fovendam, amplificandamque congrua sunt, etiam si Principes aliter

sentiant, amplectantur, augeantque. Quod illis tanto diligentius faciendum est, quanto maiori prudentia, rerumque naturalium cognitione precellunt. Hac impiorum effata satis sunt ut intelligamus, quam dense sit illorum impietatis tenebræ, quam spissa caigo. Omnium Rerumpublicarum, ac Principatum firmum asserunt fundamentum religionem. Religionis erga supremum Numen ideam hominum mentibus tam alte inscriptam fatentur, ut abique religionis freno in ordinem redigi, & in obedientia contineri minime possent agnoscant. Et eo ipso tempore in dubium revocant, debeant ne Principes intus credere que exterius se credituros simulant. Verum ad implendam ignominia eiusmodi impiorum faciem, ut Deum tandem contemnant, quemadmodum Regius Propheta scribit, satis nunc est quædam Paganorum scita transcribere ex Petro Gregorio *Lib. VIII. de Republ. cap. 11. n. 5.* Hoc innatum (inquit) & insculptum naturali, & rationali lege videtur, ut reata eo vinculo, ea maiori in veneratione habeant. Omnes (inquit Cicero v. et coniuncta & religio inveniuntur, & deos patrios a maioribus acceptos diligenter sibi colunt, & retinendos arbitrantur. Neque Quintus Curtius Lib. IV. Nulla res, inquit, efficacius multitudine regit quam suspensio. Neque Ethnici hoc lumine naturali careunt, utpote homines habentes impressam in anima quoque Dei imaginem. Quamquam enim aberraverint in pluralitate deorum salutorum, tamen remanet de divino Numine reverentia eius, & metus. Et proinde legislatores illustriores, qui regio hoc munere in ferendis legibus usi sunt, inventionem legum in Deum, sed per diversæ nomina, & media retulerunt. Zoroastres Bactrianis, Perisque leges tradens, in Hormasium; Ægypti regis in Mercurium; Moyses Iudeis, rectus in patrem totius nature vocatum Deum; Minos Cretenisibus, in Iovem; Charondas Charchagenisibus, in Saturnum; Lyceus Lacedæmonis, in Apollinem; Draco & Solon Atheniensibus, in Minervam; Numa Pompilius Romanis, in Ageriam nympham: Mahometes Arabibus, in Gabrieleum; Zamolxis Scythis, in Vestam; Plato Magnæsiis, & Siculis in Iovem. Denique Mæcenæ proluxa oratione, quam refert Dio Cassius *Lib. LII. hist. modum rationemque regendi imperium Augusto Cæsari promens, hac inter alia eundem suadet. Deos semper, & ubique ita cole, ut moribus patriæ receptum est. Ad eundem quoque cultum alios compelle. Peregrinarum vero religionum auctores odio, & suppliciis prosequere, non deorum modo gratia, quos qui contemnit, haud dubie nihil quoque aliud magni faciet; sed propterea etiam quod qui nova numina introducunt, multos ad peregrinarum legum usum pellicunt: unde coniurationes, coitiones, & conciliabula exiunt, res minime commoda principatui unius. Itaque neque deorum contemporem, neque prestigiosorem illum tolerabis. Ipsorum ergo Ethnicorum testimonio, religio vinculum est humanæ societatis, quo fracto, concidat necesse est principatus omnis, matuumque commercium. Quemadmodum navis gubernatore inter procelas destituta, continuo periclitatur; ita homines a primo, unicoque rectore Deo seiscindit, & per abrupta abeunt, nullam coire societatem valent. Quare religio a religando nuncupatur, quod homines invicem, ac Deo omnium provisorii, & moderatori iungit. De hac autem religione in præsertim sermo nobis erit, eiusdemque officia, & obsequia in supremum Numen manifestabimus.*

CAPUT I.

Errores, propositiones damnatae, & laxæ in religionis materia recensentur.

I. Deliria impiorum, qui religionem omnem de medio sustulerunt, recensimus in Prolegomenis ad Decalogum. In præsentem hæreses, propositiones damnatae, & laxæ eorum qui religionem profiterentur, breviter perstringuntur. Primus error adversus orationem, quæ inter præcipuos religionis actus computatur, fuit *Messalianorum*,

ut animadvertit Castro verbo *Oratio*. Hi enim contendebant, solam orationem, excluso baptisimo, ceterisque operibus ad salutem sufficere. Nullam agnoscebant in baptisimo utilitatem. Dæmonem expelli sola oratione, corpulque passionibus liberari; animam non solum male liberari voluntate, led etiam futura providere, estuebant. Iustus hæresis auctor dicitur Adelphus. Secundus error *Messalianorum*, seu *Plallianorum*, qui græce appellantur *Euchitæ*, idest orantes, eo spectabat, ut nunquam ab oratione esset cessandum; quemadmodum refert D. Augustinus

in Lib. de hæres. cap. LVII. sed continenter maiorem insidendum. Tertia hæresis, directè his duobus erroribus contraria, orationem ut profus inutilem respuebat. Præcipuus istius hæresis fautor fuit Pelagius, qui teste Augustino *Lib. de hæres. dixit*, orationes quas facit Ecclesia pro infidelibus, & aliis peccatoribus, ut convertantur, sive pro fidelibus, ut perseverent, frustra fieri, quod ad hac omnia satis sit liberi arbitrii potestas. Hinc inerebat inutile, ac superfluum esse a Deo petere quod propriis viribus præstare valemus. Quem errorem quotidiana hominum infirmitas, & rebellium appetituum intellecta læta explodit. Quarta hæresis fuit Viclephi docentis, haud esse pro singulari persona orandum; quod non nisi iuxta ipsam oratio pro uno oblata illi profit quam aliis quibusque. Quem errorem damnant sexcenta Scripturarum oracula, quæ referant orationes Deo factas ab Ecclesia pro Petro, & a D. Paulo pro Theflalonicensibus. Denique hic error proteritius fuit in Concilio Constantiensi *sess. VIII.*

II. Propositiones damnatae ab Innocentio XI. anno 1687. in Constitutione cuius initium est *Cælestis Pastor*, sunt sequentes, quas Quæritæ excogitarunt.

1. „ Oportet hominem suas potentias annihilare. Et hæc est via interna. “

2. „ Velle operari active est Deum offendere, qui vult esse ipse solus agens; & id est, opus est seipsum in Deum totum, & totaliter derelinquere, & postea permanere velat corpus exanime. “

3. „ Vota de aliquo faciendi sunt perfectiõnis impeditiva. “

4. „ Activitas naturalis est gratie inimica, impeditioque Dei operationes; & veram perfectionem: quia Deus operari vult in nobis. “

5. „ Nihil operando anima se annihilat, & ad suum principium redit, & ad suam originem, quæ est essentia Dei, in quam transformata remanet, ac divinizzata; & Deus tunc in ipsa remanet: quia tunc non sunt amplius duæ res unite, sed una tantum. Et hac ratione Deus vivit, regnat in nobis, & anima seipsam annihilat in esse operativo. “

7. „ Non debet anima cogitare nec de præmio, nec de punitione, nec de paradiso, nec de inferno, nec de morte, nec de æternitate. “

12. „ Qui suum liberum arbitrium Deo donavit, de nulla re debet curam habere,

nec de inferno, nec de paradiso: nec debet desiderium habere propriæ perfectionis, nec virtutum, nec propriæ sanctitatis, nec operum salutis, cuius ipse purgare debet. “

14. „ Qui divina voluntate signatus est, non convenit ut a Deo rem aliquam petat: quia petere est imperfectio, cum sit actus propriæ voluntatis, & electionis; & velle quod divina voluntas nostræ conformetur, & non quod nostræ divinæ. Et illud Evangelii, *petite & accipietis*, non est dictum a Christo pro animabus inrensibus, quæ volunt habere voluntatem; imò, mo buuliodini animæ eo perveniunt, ut non possint a Deo rem aliquam petere. “

15. „ Sicut non debent a Deo rem aliquam petere; ita nec illi ob rem aliquam gratias agere debent, quia utrumque est ipsæ propriæ voluntatis. “

18. „ Qui in oratione utitur imaginibus, figuris, speciebus, & propriis conceptibus, non adorat Deum in spiritu, & veritate. “

20. „ Afferre, quod in oratione opus est sibi per discursum auxilium ferre, & per cogitationes, quando Deus animam non loquitur, ignorantia est. Deus nunquam loquitur. Eius locutio est operatio, & semper in anima operatur, quando hæc sunt discursibus, cogitationibus, & operationibus eum non impedit. “

21. „ In oratione opus est manere in fide obcura, & universalis, cum quiete, & oblivione cuiuscumque cogitationis particularis, ac distinctæ attributorum Dei, ac Trinitatis, & sic in Dei præsentia manere ad illum adorandum, & amandum, & eique interveniendum; sed abique productione actuum, quia Deus in his sibi non complacet. “

Plures alias hoc de argumento damnatas in præfata Constitutione propositiones referre possem, quas missas facio, alibi relaturus. Adiciam dumtaxat unam propositionem, quæ meae quidem sententia, laxa videtur.

III. P. Thomas Tamburinus *Lib. II. in Decal. cap. IV. §. 2. nu. 4.* „ Ego hic sentio, quod supra cap. 1. §. 1. num. 8. dixi de præcepto fidei, spei, & caritatis, non dari scilicet certum tempus determinatum in quo directè obligat; sed esse illud in quo obligat indirectè, quando scilicet urgent necessitas alicuius boni acquiriti, vel mali, vel tentationis avertendæ, quæ acquirere, vel avertere sine Dei auxilio non posse tunc animadvertimus. “

CAPUT II.

Natura, & actus religionis, quam prescribit primum Decalogi mandatum.

I. Plura dicta sunt in secundo prolegomeno de primo Decalogi mandato, quod in adfirmans, & negans distinximus. Adfirmans est, quod cultum unius Dei præcipit: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies* Matth. iv. Iustus servitibus, & obsequii momenta explicat ipsemet Deus Moysi ore. *Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti, de domo servitutis*: Exod. xx. Hic Deus Hebræos alloquitur, quorum fide Dominum appellat. *Nōtus in Iudæa Deus, in Israel magnum nomen eius*: Psal. lxxv. Non quod omnium nationum, & creaturarum Deus non sit; sed quia gratiarum, donorumque affluentia sibi populum illum devinxerat. Idcirco populum suum appellabat, & sequere eundem Deum, & Dominum. Non enim fecit saltem omni nationi: Psal. cxlvii. His ergo verbis, *Deus tuus*, & beneficia, & rationes Deum colendi, adorandique exprimuntur. Hinc inferitur, ut ii qui peculiare gratias, & largitiones a Deo acceperunt, strictiori religionis vinculo teneantur, & grati animi obsequia abundantiora rependere ipsi debeant. Si hac ratione Iudæi præ ceteris populi Deum colere, & adorare alringsbantur; quam servitutem, que obsequia præstare Christiani Deo debebunt? Deus Iudæos populum vocabat suum: semetipsum Abraham, Isaac aliique Patriarchis manifestavit: infinita edidit prodigia, quibus a suorum inimicorum tyrannide eriperet populum suum: terram fluentem lacte, & melle eisdem impertit. Veram enim vero quid hac sunt comparatione illorum qui in Christianiorum gratiam operatus est Deus? Nos non modo populum suum, sed gentem sanctam, regale sacerdotium, genus electum, & populum acquisitionis vocat. Quanto ergo maius est debitum nostrum colendi, & adorandi Deum? Non modo beneficia, quibus cultum, & obsequia excitat nostra, in memoria nobis Deus revocat; sed pœnas quoque, & supplicia ministrat ingratias: subdit enim: *Ego sum Dominus Deus tuus, fortis, zelotes, visitans iniquitates patrum in filios in tertium, & quartam generationem, eorum qui odierunt me, & factus misericordiam in millia his qui diligunt me, & custodiant præcepta mea*. II. Negans mandatum est, quod diis alie-

nis cultum exhiberi vetat. *Non habebit deos alienos coram me. Non facies tibi sculpsit. Non adorabis ea, neque coles*. Duplex hic cultum diris devotus, & illorum qui nullis externis signis deos colebant, ut in more apud Romanos erat sub initium regni, teste Varrone; & aliorum, qui deos in simulacris, & imaginibus colebant. De his latius in prolegomenis disputatum. Ad religionis ergo, quam primum hoc Decalogi mandatum prescribit, naturam enucleandam pergamus.

III. Et ut ab eisdem etymologia initium ducamus; Religio, inquit D. Thomas 2. 2. q. lxxxv. art. 1. videtur dicta a relegendo ea que sunt divini cultus: quia huiusmodi sunt frequenter in corde revolvenda, secundum illud Prov. xlii. In omnibus visus cogita illum. *Quamvis etiam possit intelligi religio ex hoc dicta, quod Deum religere debemus, quem amiseramus negligenter*. &c. Vel potest intelligi religio a relegendo dicta: unde Augustinus dicit in Lib. de ver. Relig. cap. iv. Religet nos religio nisi omnipotenti Deo. Sive autem religio dicatur a frequenti relectione, sive ex terete electione eius quod negligenter amissum est, sive dicatur a religatione; religio proprie importat ordinem ad Deum. Ipse enim cui principaliter alligari debemus, tamquam in deficienti principio; ad quem etiam nostra electio assidue dirigi debet, sicut in ultimum finem; quem etiam negligenter peccando amittimus, & credendo, & fidem protestando recuperare debemus.

IV. Communis religionis finitio hæc est. Religio virtus est que debitum cultum Deo exhibet tamquam primo omnium principio. Dicitur cultus debitus Deo, non quod quilibet cultus peculiaris, quem non ex mera libera devotione Deo offerimus, non sit religiosus, sed quia cultus absolute ei debetur; ita ut qui nullum ei cultum exhiberet, peccaret contra primum præceptum. Ceterum quia mandatum istud, ut cultum lubens, adfirmans est; ideo non continentur, omni que tempore debitum imponi colendi Deum, quemadmodum de actibus fidei, spei, & caritatis diximus; sed tantum pluries in anno. Multos actus edimus religionis, qui consistunt, non præcepti, ut patet in votis. Soli tamen Deo actus illi debentur propter infinitam eiusdem excellentiam; quemadmodum pietate colimus homines propter illorum virtutes. Religio virtus est non theologica, quia Deum proxime non spectat, sed

sed moralis, cuius obiectum cultus est Deo exhibendus. Ita docet Angelicus 2. 2. qn. lxxxv. art. 5. Duo ergo in religione considerantur. Unum quidem quod religio Deo offert, scilicet cultus: & hoc se habet per modum materia, & obiecti ad religionem. Aliud autem est id cui offertur, scilicet Deus, cui cultus exhibetur; non quod actus quibus Deus colitur, ipsum Deum attingunt, sicut cum credimus Deo, credendo Deum attingimus.... Offertur autem Deo debitus cultus, in quantum actus quidam, quibus Deus colitur, in Dei reverentiam sunt; puta sacrificiorum oblationes, & alia huiusmodi. Unde manifestum est quod Deus non comparatur ad virtutem religionis sicut materia, vel obiectum, sed sicut finis. Et ideo religio non est virtus theologica, cuius obiectum est ultimus finis, sed est virtus moralis, cuius est esse circa ea que sunt ad finem.

V. Deus dicitur finis, & obiectum remotum, non proximum, religionis, seu finis cui cultus exhibetur propter infinitam illius excellentiam. Neque hæc divina excellentia est ratio formalis ipsius virtutis religionis, sed tantum cultus, qui propter talem excellentiam Deo offertur. Consule super hæc res Sylvium in commentariis D. Thomæ ad hunc locum. Divina bonitas ratio formalis caritatis est: unde caritas est virtus theologica, quia in Deum immediate fertur. Divina autem excellentia non ita ratio formalis religionis est, ut eam in Deum directe elevet; sed tantum eam dirigit in cultum Deo offerendo. Quapropter dicitur, quod cultus iste Deo offertur propter immensam illius dignitatem, & supremum principatum in omnes creaturas. Quamvis ergo religio virtus theologica non sit, inter morales tamen princeps est propter maiorem eum Deo propinquitatem, ut docet Angelicus *loc. cit. art. 6*. Religio autem multo propinquius accedit ad Deum quam alie virtutes morales, in quantum operatur ea que directe, & immediate ordinantur in honorem divinum; & ideo religio præeminet inter alias morales virtutes.

VI. Duo sunt actuum religionis genera. Alterum interiorum, ut sunt devotio, & oratio: alterum exteriorum, qui pariter in tres classes tribui possunt. Quippe alii corpus ipsum Deo subiciunt, ut adoratio; alii vero actibus homo res exteriores, ut sunt sacrificia, oblationes, decime, primitiæ, ceteraque id genus, Deo immolati: que omnia uno nomine oblationis comprehendendi solent.

Postremi denique sunt ii quibus aliquid in divini honoris profectionem adhibetur, ut sunt iuramenta, in quibus nomen Dei invocatur; vota, quibus aliquid Deo promittitur. De his omnibus suo loco disputandum erit.

CAPUT III.

De devotione, eiusque effectibus, & causis.

I. PRIMUM interior religionis actus devotio est, cuius hanc tradit finitionem Angelicus 2. 2. quest. lxxxv. art. 1. *Voluntas quædam propter tradendi se ad ea que pertinent ad Dei simulatum*. Unde Exod. xxxv. dicitur, quod multitudo filiorum Israel obstitit mente promptissima, atque devota primitiis Domino. Voluntas, que in finitione ponitur, non prolestat, seu potentiam exprimit, sed actum, & exercitium eisdem virtutibus. In definitionibus siquidem virtualium sæpe loco actuum potentie ponuntur. Ceteræ particule, nempe *propter tradendi se ad ea que pertinent ad Dei simulatum*, peculiarem devotionis naturam produnt. Hac quippe promptum, quod animus constituit expeditum, celere, atque præservidum in divino servitio, & in illorum executione que in Dei honorem cedunt, est singularis prærogativa, & tellera, que devotionem distinguit a ceteris virtutibus. Hæc animi promptum, & expedita voluntas, non est in quadam cordis tenetudine, aut in sensibili affectu, seu lacrymalis lita; sed in exacta observantia eorum que Deo reddenda sunt.

II. Effectus igitur devotionis esse solent cordis læticia, interior animi suavitas, gaudium, & delectatio. Non est tamen necesse ut eulmodi fructus devotio pariat; cum plures pii, sanctique fideles his omnibus priventur; nec propterea minus serviti, & expediti sint ad religionis negotia. Eulmodi effectus alimenta infantium, & pabula syronum dicitur. Maturior ergo devotionis fructus est exacta mandatorum Dei observantia, que sæpius recentibus edit effectus; licet non raro quoque eorumdem sterilitis sit, ut ex Sanctorum actis colligitur: siquidem hi frequenter ariditates, tristitiam, animique dejectionem patiebantur. Quare concludit Angelicus *loc. cit. art. 4*. *Devotio per se quidem principaliter spirituales mentis lætitiarum causas; ex consequenti autem, & per accidens causas tristitiam*.

II. Duplicem devotionis causam assignat D. Thomas *loc. cit.* art. 7. Altera est, & potissima, Deus ipse, qui ubi vult spirat, uberiorēque effundit gratiarum, donorumque copiam, quando, & ubi, & quibus expedit ipsa infinita sapientia cognoscit. *Causa devotionis extrinseca, & principalis* (inquit) *Deus est. de quo dicit Ambrosius super Luc. cap. ix. quod Deus quos dignatur, vocat, & quem vult, religiosum facit; & si voluerit, Samaritanos ex indevotis devotos fecit.* Altera causa interior est meditatio, videlicet tum divinae bonitatis, clementiæ, aliorumque attributorum divinae naturæ; tum nostræ egessitatis, & infirmitatis. Priorē meditationem læticia, & hilaritas consequitur; posteriorem humilitas, animi demissio, superbiæ, & vanitatis contemptio. *Causa autem intrinseca ex parte nostra* (pergit Angelicus) *oportet quod sit meditatio, seu contemplatio. Dicitur enim, quod devotio est quidam voluntatis actus ad hoc quod homo prompte se tradat ad divinum obsequium. Omnis autem actus voluntatis ex aliqua consideratione procedit, eo quod bonum in se obiectum est voluntatis. Unde Augustinus dicit in Lib. de Trinit. quod voluntas oritur ex intelligentia. Et ideo necesse est quod meditatio sit devotionis causa, inquantum scilicet homo per meditationem concipit quod se tradit divino obsequio. Ad quod quidem inducit duplex consideratio. Una quidem quæ est parte divine bonitatis, & beneficiorum ipsius, secundum illud Psal. lxxii. Mihi adhaerere Deo bonum est, & ponere in Domino Deo sperantem: & hæc consideratio excitat dilectionem, quæ est proxima devotionis causa. Alia vero est ex parte hominis considerantis suos defectus, ex quibus indiget ut Deo imitatur, secundum illud Psal. exx. Levavi oculos meos in montes, unde venit auxilium mihi. Auxilium meum a Domino, qui fecit caelum, & terram. Et hæc consideratio excludit presumptionem, per quam aliquis impudenter, ne Deo se subiciat, dum sine virtuti imitatur.*

IV. De tempore quo urgeat devotionis actus, disputare Theologi solent. Salmanticenses tract. xxi. cap. ix. punct. 2. n. 2. cum Trullench decernunt, difficile assignari posse tempus quo cuiusmodi devotionis actus obliget, si fermo sit de obligatione per se, cum nullum sit eisdem obligationi designatum. Hac ratione uti tum Probabiliter recentiores, maxime Tamburinus, ad tollendum de medio præceptum caritatis, si-

dei, & spei, quorum nullum per se obligare vel intra quinquennium, vel in vite decursu docuerunt. Quare ex temporis indeterminatione difficile inferunt definiti posse momenta quibus tales actus urgeant. Hinc tamē minime inferri potest, nunquam per se urgere illius virtutis obligationem. Immo ad hoc homini cuique meditatio necessaria est, sicuti suffus infra dicturi sumus, ut sine ea vix fieri possit ut salvus quispiam evadat. De tempore autem quo urgeat, idem dicendum ac de oratione, aliique adfirmantibus mandatis. De obligatione per accidens planum est urgere, cum inferri contrarii vitii periculum, nempe accediæ de rebus spiritualibus. Obligat quoque, dum actus religionis, aliarumque virtutum, ad quos edendos devotio requiritur, elici debent. Audiamus pium Caietanum hic in commentariis. „ Ex huiusmodi namque meditationibus, quæ quotidianæ esse debent in religiosis, & specialibus personis, omittit vocatum orationem, nam multiloquio voluntario, devotio, aliaque consequenter signantur virtutes: nec religiosi, aut religiose, seu spiritualis etiam nomine vocari potest qui latent semel in die ad humilimum se non transferret. Quomodo namque effectus abique causa, finis abique medio, insularis portus abique navigatione haberi nequit; sic nec religio in actu abique frequentatis acquisitionibus, causarum, mediatorum, ac vehiculorum. “

CAPUT IV.

De oratione, eiusque natura, & divisione.

I. Alter religionis actus oratio est, quam sic definit D. Thomas 2. 2. quest. lxxxvii. art. 1. ex Damasceno. *Oratio est petitio decentium a Deo.* Singule particule definitionis patent. *Petitio* generis locum obtinet. Per hanc enim oratio convenit cum alia petitione, quæ oratio non est. *Decentium*, quod vices gerit differentiat. Per hanc quippe particulam indicatur, decentia esse debere ipsæ oratione postulatur. *A Deo.* Hæc est ultima particula, quæ orationem actum religionis ostendit. A Deo enim loqui petendo dona omnia tum naturalia, tum supernaturalia, consistimus illum omnium rerum principium, illius excellentiam revererem, eidem subicimus, & nostræ egessitatis prædicia ad illo solo petimus. Ex hac definitione hanc inferri consequentiam Angelicus. *Ergo patet quod oratio, de qua nunc lo-*

qui-

quimur, est rationis actus. Cuius illationis hæc præmittit rationem. Res in ordinem dirigere ac in finem dirigere, actus est intellectus. Porro oratio, cum sit petitio auxiliorum, quibus hominis infirmitas sublevari, reipia disponit, & dirigit; quæ munia ad intellectum pertinent: Igitur oratio actus est intellectus practici. Opponunt hic quidam Scholastici, quod religio est in voluntate, atque in eadem quoque consistit debet oratio; cum eisdem religionis actus dicatur. At D. Thomæ affectus respondent nihil obitare quod virtus religionis reidens in voluntate, possit media alia potentia, non media alia virtute, actus orationis elicere. Et quia hæc præter institutum nostrum sunt, satis est eadem innuisse.

II. Oratio multiplex. Primum tribuitur interiore, seu mentalem, & in exteriorē, seu vocalem. Utramque nobis Scriptura sancta describit, commendat, iubet. De priori *Psal.* xxvi. dicitur: *Tibi dixi cor meum, & exploravi te factus mea:* & *Psal.* xxxviii. *In meditatione mea exardebit ignis.* Hæc oratio haudquaquam sita est in quadam mentali inertia, & otio, seu in sola suspensione intellectus, & in passiva quadam receptione, ut Quietistæ contendebant; sed in actibus intellectus, & voluntatis, quibus divina attributa, bonitatem, clementiam, & beneficia infinita quæ nobis confert Deus, ferventi studio recolimus, quibus nostram egessitatem, atque infirmitatem perpendimus; in actibus amoris, desiderii, fidei, aliique piis affectibus, quibus caelestia concupiscimus, tota replentur. Istius internæ orationis gradus supremus contemplatio nuncupatur, quæ mens Deum ipsum, eisdemque immensas perfectiones, veluti & sublimi specula, supra nubes, & inferiorum sensuum, ac humanarum affectionum, perturbationumque vicissitudines elata, summa tranquillitate contemplatur; eisdemque celestium quodam dulcedinis glutino, & ferventis amoris, castissimeque dilectionis vinculo iungitur. Verum de his consilii mysticæ Theologus Doctores. Illud dumtaxat admonerem, contemplationem hanc sterilem, si vera sit, minime esse, sed christianarum virtutum fecundam. Quæ ergo anima humilioris contemplationis dono illustrata est, eo efficacius, & frequentius in christianarum virtutum exercitiis erumpere debet. Quietistæ ex hac contemplatione statum orti, quietis, seu suspensionis ab operationum exercitiis inferbant. Quapropter merito damnata fuerant

ab Innocentio XI. anno 1687. propositiones, quarum centum decimas vocat primo huius Libri.

III. Altera oratio vocalis est, quæ mente, & verbis perficitur. De hac loquitur Apostolus ad Hebr. xlii. *Per ipsum offeramus hostiam laudis Deo, id est fructum laborum conscientium nominis eius.* Tametsi verba necessaria absolute non sint ut Deo ægletatem nostram, & infirmitatem manifestemus, cum illud nihil lateat; nihilominus necessaria sunt hæc exteriora signa: tum quia homo mente, & corpore constat, & secundum utramque partem Deo se subicere debet, illique inservire: tum etiam quia non sola anima, sed & corpus divinis indiget auxiliis: tum denique quia hæc exteriora verba excitant interiores affectus, quosque animi motus facilius accendunt, & fovent; ac necesse est hinc ad manifestandam internam orationem, & ad excitandam proximam devotionem quemadmodum loquitur Augustinus epist. cxxi. cap. xi. *In ipsa ergo fide, & spe, & caritate continuo desiderio semper oramus.* Sed ideo per certa intervalla horarum, & temporum etiam verberis rogamus Deum, ut illis remissionis nos ipsos admoneamus, quantum in hoc desiderio profecerimus, nobis ipsi innotescat, & ad hoc agendum nos ipsos acius excitemus. *Dignoremur sequitur effectus, quem ferventior procedit effectus.* Ac per hoc & quod ait Apostolus, *Sine intermissione oratio, quid est aliud quam beatam vitam, quæ nulla, nisi æterna est, ab eo qui eam solus dare potest, sine intermissione desiderare?* Tandem dividitur oratio respectu hominis qui orat, in privatam, & publicam. Hæc a publico ministro Ecclesiæ nomine in populi salubrem peragitur; illa a persona privata ad sui libitum, & sola mente, vel mente & verbis simul fit. Publica vero tempore debet esse vocalis, ut D. Thomas docet 2. 2. quest. lxxxviii. art. 12. *Duplex est oratio: communis, & singularis. Communis quidem oratio est quæ per ministros Ecclesiæ in persona totius fidelis populi Deo offertur: & ideo oportet quod talis oratio innotescat toti populo, pro quo profertur; quod non posset fieri, nisi esset vocalis. Et ideo rationabiliter institutum est ut ministris Ecclesiæ huiusmodi orationes etiam alia voce pronuntient, ut ad utilitatem omnium possint pervenire. Oratio vero singularis est quæ offertur a singulari persona cuiuscumque sexus pro se, sive pro aliis orantis: & de huiusmodi oratione necessitate non est quod sit vocalis.*

C A.

CAPUT V.

De orationis necessitate.

I. **T**RIPLEX fuit error circa orationis necessitatem, ut D. Thomas 2. 2. *quæst.* lxxxiii. *art.* 2. testatur. Alter illorum qui dividit providentia regimini res humanas subtrahant, ex quo vanam esse, & inutilem orationem essebant. De his dicitur Malach. iii. *Dixisti: Vanus est qui servit Deo.* Secundus illorum qui constituebant omnia ex necessitate venire, sive ex immutabilitate divine providentiæ, sive ex necessitate stellarum, sive ex connexione causarum: quam positionem consequitur orationis superfluitas, & vanitas. Postremus illorum qui assererent divine providentiæ ordinem mutationi, & varietati obnoxium esse, eumque precibus nostris mutari. Hæc autem omnia explodit Angelicus I. *Part. quæst.* xxii. *art.* 2. & 4. & alibi. Hic vero concludit, quod *ex divina providentiâ non solum disponitur qui effectus fiant, sed etiam ex quibus causis, & quo ordine procedant.*

II. Disputant Theologi sit ne oratio necessaria necessitate quam vocant mediū; ita ut nemo sine ea salvus fiat, vel fieri possit. Admirant D. Thomas *loc. cit.* & in *IV. dist.* xv. *quæst.* xiv. *art.* 1. Durandus in *IV. dist.* xv. *quæst.* xxi. *num.* 5. Joannes a S. Thoma 2. 2. *quæst.* xxxvii. *disp.* xxxvii. *art.* 3. Lessius *Lib. II. de iustit. cap.* xxxvii. *art.* 3. Bonacina *disp.* 1. de *Hoc. canonicis quæst.* 11. *punct.* 1. *num.* 11. Layman *Lib. II. tract.* 1. *cap.* 1. *num.* 2. Azorius *Lib. IX. cap.* xxxiv. *Filiolus tract.* xxxiii. *cap.* 11. *quæst.* 111. Patritius Sporet *tract.* 11. in *precept. Decal. cap.* vii. *sect.* 4. *num.* 21. Thomas Tamburinus *Lib. II. in Decal. cap.* 10. §. 2. *num.* 2. Constantinus Roncalgia *tract.* vii. *quæst.* 1. *num.* 5. Caltropoulos *tract.* vii. *disp.* 1. *punct.* 9. Sylvius in 2. 2. *quæst.* lxxxiii. *art.* 2.

III. Sunt aliqui, ut Ledesma, Aragon, Villalobos, qui contendunt orationem esse necessariam dumtaxat necessitate præcepti Salmanticenses *tract.* xxi. *cap.* ix. *punct.* 3. §. 1. *num.* 13. mediæ se insillere viam aium, asserentes cum Auctoribus primæ sententiæ, orationem esse necessariam necessitate mediū, si spectentur decreta divine providentiæ, ita utentis auxilia divine gratiæ petentibus solum conferre. Ceterum, si absolute res consideretur, hæc necessitatem non agnoscunt. Hinc inferunt, non repugnare in aliquo raro

casu Deum non petentibus auxilia præbere. Verum hoc est, mea quidem sententia, divinare: & sine ullo fundamento Scripturæ, vel Patrum definire, quid Deus, præter leges constitutas à sua providentiâ, facturus sit; quod humane mentis profecto iudicium fugit. Theologi omnes necessitatem orationis defendentes loquuntur attentò ordine presentis providentiæ, & humane naturæ infinitate considerata. Quod Deus aliqua auxilia ad ostensionem suæ liberalitatis valeat concedere non petentibus, nemo id negat, cum reple primam gratiam præventivam, primæque illustrationes non petentibus elargiatur; immo aliquando hominum mentes prevenit, ut altiora petant.

IV. Millis itaque eventibus qui in alterius providentiæ dispositione accidere possunt, aut in aliquo perarò casu, quod Deus veller auxilium quoddam etiam non petenti conferre, dico orationem esse necessariam ad perseverantiam, atque adeo ad salutem æternam, necessitate tum mediū, tum præcepti. Quam sententiam non Theologi modo 2. 2. relati, sed omnes committere defendunt; nec video quod ab aliquo negari liceat possit. Idque evincitur auctoritate Concilii Tridentini *sess.* vi. *cap.* xi. *Deus impossibilitati non subdit, sed tubendo monet & facere quod possit, & petere quod non possit, & adiuvat, ut possit.* Hanc doctrinam pluribus in locis Angelinus docet. *Serm.* i. de S. Stephano. *Si Stephanus sic non orasset, Ecclesia Primum non haberet.* Item de dono perseverantiæ *cap.* xvi. *Sunt etiam qui propterea vel non orant, vel frigide orant, quoniam Domino dicente dicerent, scire Deum quid nobis necessarium sit, priusquam petamus ab eo. Num propter tales huius sententiæ varias descendunt, aut ex Evangelio delenda putabitur? Immo, cum constat Deum alia etiam non orantibus, sicut initium fidei, alia venis orantibus præparasse, sicut usque in finem perseverantiam; profecto qui ex se ipso hanc se habere putat, non orat ut habeat. Cavendum est igitur ne dum non timemus, tepescat hortatio, extinguatur oratio, accendatur elatio. Gennadius etiam *Lib. de eccles. dogmat. cap.* lvi. hæc habet. *Nullum credimus ad salutem, nisi Deo invitante, venire: nullum invitatum salutem suam, nisi Deo auxiliante, operari: nullum nisi orantem, auxilium promereri.* S. Prosper *Lib. II. de vocatione gentium* necessitatem orationis cum divine providentiæ immutabilitate pulcherrime componit exemplo Tobie, qui, quamquam Deus ab æterno decrevisset salutem*

tatem eius uxori conferre, iussus tamen est pro eadem orare. *Orationum sollicitudinem divine electionis proposito non resolvi, uno testimonio evidenter probato, ut cetera studio brevitate omittam. In libro igitur Tobie ad filium eius Tobiam Raphael Angelus dicit cap. vi. secundum lxx. Memor esto mandatorum patris tui, quoniam præcepit tibi accipere uxorem de genere patris tui. Et nunc audi me: noli computare demonium illud, sed postula eam.... Surgite primum ambo; & deprecemini Dominum cæli, ut detur vobis misericordia, & sanitas: & nolite timere, tibi enim destinata est ante secula.... Quarevis ergo quod statuit Deus, nulla possit ratione non fieri; studia tamen non tolluntur orandi.... cum implenda voluntatis Dei ita fit præparatio effectus, ut per laborem operam, per instantiam supplicationum, per exercitia virtutum fiant incrementa meritorum. Ratione quoque ab humane nature fragilitate petita orationis necessitas evincitur. Tanta siquidem est humanorum appetituum adversus rationem, & mentem rebellio, & tanta coluclatio, ut sine gratia vix pugnare, nedum vincere possimus. Porro hic est à divina providentiâ institutus ordo, ut gratia hæc non impertiar, nisi prævis precibus flagitetur. Quod Deus possit non petentibus dare, nemo in dubium vocaverit; sed in præsens nobis sermo est de orationis necessitate, posito divine providentiæ ordine. Nonne ipsius naturæ instinctum medicum impellit ad eleemosinam implorandam à medico? Coniunctio quoque Deum inter & hominem, mutuumque commercium cuiusmodi orationis necessitatem ostendit. Si enim muris, ignavis, otioque diffidentibus dona sua Deus effunderet, cum aliunde in terra propens fieri videri beneficiatoris, effectorique recordaretur. Hæc ultronea, & liberalis donatio eorumdem ignaviam, otium, Deique oblivionem fovet. Quare magnopere elucet Dei misericordia in hoc ipso impolito onere petendi via dona, cum eo pertinaciter pondus istud, ut homines Deo strictiori, perpetuoque ligamine iungat, utque mutuum coniunctionem fervet, foveteque.*

V. Nihil adversus hæc rationum momenta adversarii, quod obiciant, habent. Dicunt, Paulum non orantem, sed persequentem Christum, à Deo præventum, atque in finem Ecclesiæ investitum. Cur, inquit, ex natura rei pugnat quod aliquis sine precibus gratiam obtineat? Hæc sunt argumenta

quæ referunt Salmanticenses, qui ob eadem suam mediæ excogitaverunt viam. Verum laborant Auctores isti evidenti æquivoco. Nec enim quæsitio est, impetiarit ne Deus quamvis gratiam alicui non petenti; quin, ut iam dictum est, primas illustrationes, gratiamque præventivam, & excitantem abique precibus elargitur. Concedimus Paulum Christum persequentem, secus orantem, à Deo vocatum. Quid inde? An non oravit Paulus, antequam reciperet à Deo lumen, quo mentis caliginem extulisset? Sed fac nunquam preces suas Deo obtulerit. Hinc ne inferat, ipsum sine precibus in gratia perseverasse, sine precibus æternam affectum fuisse gloriam? Porro necessitatem orationis defendunt Theologi ad consequendam secundam gratiam, ad perseverandum in gratia, ad gloriam obtinendam; & hæc veritatem propugnant, spectato presentis providentiæ ordine, & attenta humane nature infirmitate, & egelate. Quare aberrant toto cælo qui causam istam ad id revocant quod absolute, & ex natura rei non repugnat.

VI. Divinum orandi præceptum omnes ad unum Theologi affirmant: illud peripue produnt divina testimonia. Evangelista Lucas *cap.* xviii. *Oporet semper orare, & non deficere.* *Matthæus cap.* xxvii. *Vigilate, & orate, ut non inveis in tentationem: & cap.* vii. *Petite, & accipietis.* Paulus ad Thel. *Sal. v. Sine intermissione orate: & ad Timoth. I. cap.* 11. *Volo viros orare in omni loco.... similiter & mulieres.* Hoc peculiare mandatum sui verbis demonstrat D. Thomas 2. 2. *quæst.* lxxxiii. *art.* 3. ad 2. *Non solum petere que desideramus, sed etiam recte aliquid desiderare sub præcepto cadit: sed desiderare quidem cadit sub præcepto caritatis; petere autem sub præcepto religionis: quod quidem ponitur *Matth. vii. Petite, & accipietis.* Ratio ex his que dicta sunt, patet. Oratio necessaria est necessitate mediū, attenta presentis providentiæ ordine, ut communitate sententia Theologi; sed que necessaria sunt necessitate mediū, necessitate etiam sunt necessitate præcepti. Verum divina oracula, egelatas humane nature, necessitas coniunctionis hominum cum Deo, non fecit ac rivulorum cum perenni fonte, adeo manifesta sunt, ut superflua omnis ratiocinatio.*

VII. Diffidum non parvum est inter Theologos super tempore definito quod mandatum istud per se obligat. Penes omnes certum est obligare indirecte, &, ut aiunt, per accidens, tempore gravis tentationis, vel necessitatis

tatis acquirere aliquid bonum, aut evitandi aliquid malum, cum opus aliquod arduum est aggrediendum; cum te vel contritione, vel sacramento ad gratiam disponere vis, & in primo instanti ulus rationis; quidquid in contrarium scribit Castropalaus tract. vii. disp. 1. punct. 7. num. 4. ubi asserit sententiam de conversione hominis in Deum non esse adequate firmam. Ne illa est firma quam ipse docet, vix integro biennii spatio urgere preceptum amandi Deum? Sed hoc alibi. Lis ergo tota sita est in obligatione per se. P. Thomas Tamburinus Lib. II. in Decal. cap. 4. §. 2. num. 4. hæc scribit. Ergo hic sentio quod sup. cap. 1. §. 1. num. 8. dixi de precepto fidei, spei, & caritatis; non dari scilicet certum tempus, & determinatum, in quo directe obligat; sed esse illud in quo obligat indirecte, quando scilicet urget necessitas aliquis boni acquirendi, vel mali, vel tentationis evitanda, quæ acquirere, vel avertere sine Dei auxilio non posse tunc animadvertimus. Multis opus non est, ut hanc opinionem resellamus. Siquidem doctrina quam de fidei, spei, & caritatis mandato Auctor ille tradidit, & ad quam hanc suam de orationis precepto opinionem revocat, proscripta est tum ab Alexandro VII. in propositione I. Homo nullo unquam vitæ suo tempore tenetur dicere actum fidei, spei, & caritatis ex vi preceptorum divinum ad eas virtutes pertinentium: (ille particule ex vi preceptorum idem præferunt ac directe, & per se.) tum ab Innocentio XI. propositione vi. Probabile est ne singulis quidem rigore quinqueennis per se obligare preceptum caritatis erga Deum. Tamburinus ibi constat in sua doctrina, quæ, exclusa obligatione directa caritatis, necessaria reticere quoque debet directam obligationem orationis. Porro hanc doctrinam directe contineri in recentis propositionibus proscriptis, mihi certum videtur. Res sua natura patet: & utriusque precepti eandem esse obligationem, Tamburinus ipse fatetur. Illud solum admonere iuvat, ex Tamburini doctrina consequi, homines exemptos per se esse a religionis colendi Dei iugo. Si enim absolute, & vi precepti non tenerentur colere Deum, illum invocando, eique gratias pro acceptis beneficiis agendo; computum est religionem nullam amplius futuram; desiciente scilicet eius actu præcepto, qualis oratio est, ipsa quoque cessaret. Quod quam fit ipsi communi sensui, nedum christianæ professioni, adversum, nemo non videt.

VIII. Missa ergo Tamburini nimis laxa,

ne plus dicam, opinione, communis Theologorum sententia est, preceptum orationis per se aliquando obligare. Non convenit tamen penes omnes, quodnam sit tempus illud in quo obligat. Quod non obligat singulis temporis momenti preceptum illud, ut nonnulli hæretici contendebant, teste D. Augustino hæret. lvi. cum id fieri nequeat, fatentur Catholici omnes. Suarez Lib. I. de orat. cap. ult. num. 16. Lessius Lib. II. de iustit. cap. xxxvii. dub. 3. num. 12. Castropalaus tract. vii. disp. 1. punct. 7. num. 12. Ioannes a S. Thoma 2. 2. quest. lxxxiii. art. 5. Prado Tom. II. cap. xxx. quest. iv. num. 32. censent ditionem unius mensis gravi culpa non carere. PP. Salimanticensis minus alpera, & severa videtur sententia hæc. Quare tract. xxi. cap. ix. punct. 3. §. 2. num. 17. definiunt semel tantum in anno urgere mandatum hoc, hæc rationes, quod docuerint, semel quoque in anno obligat preceptum caritatis. Nos vero et constanti consensum, quod sicuti nostra sententia pluries in anno instant mandata fidei, spei, & caritatis, pluries quoque in anno urget religionis, seu orationis, mandatum. Quod autem laudata sententia, quæ singulis mensibus Deum precandi mandato alitrius fidelis docet, nec dura sit, nec severa nimis, evincitur facile: quia nemo sane mentis profecto gravis culpe infontem allereret Christianum illum qui integro mente in Deum nec semel mentem erigeret, nec quidquam ab eo peteret, nullamque cum illo orationis, ut ita dicam, commercium haberet. Nonne vel ipsius nature ratio, sensusque ipse communis tantum socordia, oblivioque, acediaque in religionis negotio flagrant damnaret? Nonne quilibet moratus Christianus sibi vitio verteret, & ignavia non levissimi vel integro die nil de Deo cogitaret, nemellam illi offerret precem, eumque nec semel invocaret, nec eidem ulla; referret gratias? Quid quod divina oracula sine nunquam ab oratione desistentem? Congruo igitur sensui, & humane imbecillitati accommodato explicanda hæc Evangelii oracula sunt. Causabantur ne severitatis, aut rigoris nimis præfata oracula divina, quæ, nemine dissentiente, preceptum continuationis cadat sub præcepto; sed præceptum orandi exprimitur verbis quæ frequentes actus imponunt. Illa ergo particule semper, sine intermissione non imponunt continuationem orationis sub precepto;

cepto; sed indicant crebris frequentandam esse orationem, atque orationi insistentem, ut D. Paulus monet. Clarius iam tam rem explicabo. Respondeas nunc velim. Dicendus ne est sine intermissione orare ille qui semel demtaxat in anno orat? Quis defenderit, semper orare illum, & nunquam desicere qui ultimo tantum anni die mentem in Deum erigeret? Hæc potius paradoxa, & divinis oraculis, & rationi ipsi adversa sunt.

IX. Dicimus ergo servandum esse, quoad fieri potest, caelestium oraculorum sententiam, nimirum orationem nostram continuam esse debere, non phylice, sed moraliter. Ad hæc vero morale continuationem non est necesse quod continenter oremus; sed satis est ut frequenter plus minuse preces nostras repetamus. Quanta porro sit oporteat hæc frequentia, ut moraliter sine intermissione orare dicamur, fateor me non posse ad apicem definire. Ad minus me non posse ad apicem Theologi lupera laudati. Addeam ergo semel in hebdomada. Hui, tantum rigoris, & austeritatis? Austeritas hæc ex Evangelio, quod sine intermissione orandum docet, proficiscitur. Nec video quod congruentiori modo consistere hæc non intercella continitas valeat, quam illi dicamus semel saltem in hebdomada orandum. Repeto quod supra indicavi, hæc particule semper, sine intermissione non esse in mandatis, sed sub consilio. Verum exprimit nobis vim precepti imponentis frequenter orandum. Quare frequentia hæc morale continuationem præferat. Transcribam doctrinam D. Thomæ 2. 2. quest. xxxviii. art. 16. in corp. De oratione dupliciter loqui possimus: uno modo secundum seipsum, alio modo secundum causam suam. Causa autem orationis est desiderium caritatis, ex quo procedere debet oratio: quod quidem in nobis debet esse continuum vel actu, vel virtute. . . . Et secundum hoc oratio debet esse continua. . . . Sed ipsa oratio secundum se considerata non potest esse continua: quia oportet alitis operibus occupari. Clarius ad 4. ibi. Aliquis continue orat vel propter continentiam desiderii, ut dicitur esse; vel quia non intermittit quin temporibus statuis orat, vel propter affectum, sive in ipso orante, qui etiam post orationem remanet magis devotus, sive etiam in alio. Non me latet hæc doctrinam non arripere P. Suarez Lib. I. de orat. cap. xxx. num. 4. Verum quod opponit tantum haud est, ut tempus teramus in longiore sermone; potissimum quod laudatus Auctor præter propter eodem capite num. 5. Conr. Theol. Tom. II.

15. & 16. in D. Thomæ sententiam tandem concedit, ubi hæc scribit. Credo tamen tam necessariam esse orationem ad salutandam vitam, ut non sit permittenda dilatio unius anni, nec fortasse unius mensis; quod ipsius fidelium fides confirmat. Vix enim invenitur aliquis tam negligens in divino cultu, & circa salutem suam procurandam, qui non aliqua privata oratione frequentius utatur. Quapropter in praxi non existimo esse necessarium, nos esse nimium sollicitos de tempore præcisibus huius obligationis, quæ regulariter omnes præcipient. Sed placeat clarius adhuc rem hæc dilucidare. Dico igitur præceptum orationis non modo singulis mensibus, aut singulis hebdomadibus, verum etiam singulis festis diebus ab Ecclesia præscriptis, urgere. Quia siquidem lege Ecclesia preceptum colendi Deum illigavit definitis diebus festis, eadem quoque determinavit præceptum orandi. Nonne fideles omnes festorum observatione alitringunt? Quomodo autem festis hæc servari, Deumque colere valent, oratione subfata? Eo ne festorum institutio pernitet, ut otio distant Christiani? Sola ne a corporeis laboribus abstinentia Deus colitur? Si præcipuis religionis actus oratio est, perspicue constat illos fideles diebus festis Deum non colere qui nullas Deo preces fundunt. Duplici itaque precepto colendi, & orandi Deum fideles devincti sunt; altero naturali, divinoque, quod indefinitum est, plique aut minus obligat iuxta circumstantiarum diversitatem; altero ecclesiastico, & determinato, vi cuius festis diebus, cum Missæ sacrificio interesse debent, Sacerdotum precibus suis addere debent, atque cum eidem Deo sacrificium offerre, cuius membra, quæ unicum corpus efficiunt, cuius caput Christus est, cuius vices in oblatione sacrificii Sacerdotes gerunt. Hæc omnia tradit Angelicus in IV. Sent. dist. xv. qu. iv. art. 1. quæstione 3. Oratio cadit sub precepto, & determinate, & indeterminate. Determinate, quidem ad aliquas orationes expressè tenetur illi, qui ex officio sunt mediæ inter Deum & populum constituti, sicut ministri Ecclesiæ: quæ ex officio eis incumbit preces ad Deum in persona Ecclesiæ tendere: & ipso ex statuto Ecclesiæ tenentur ad bonas canonicas decedens. Sed indeterminate ad orationem quilibet tenetur ex hoc ipso quod tenetur ad bona spiritualia sibi procuranda, quæ nominis divinitus dantur: unde alio modo procurari non possunt, nisi ut ab ipso petantur; & etiam ex hoc ipso quod caritatis precepto tenetur.

reatur proximum sicut seipsum diligere, tenetur et in necessitate beneficium esse, non solum pro corporales elemosinas, sed etiam pro spiritualibus; quoniam una est oratio, ut prius dictam est. Sed omnibus etiam qui Ecclesiam ministro non funguntur, videtur ab Ecclesia determinatum tempus orandi statutum esse, cum ex canonum statuto tenentur diebus festis divinis officis interesse, ut ministris pro populo orantibus sua intentionem conforment. Hæc adeo periculosa sunt, ut interpretatione nulla egeant. Id solum est reliquum ut nimii rigoris spectrum, quod hodieum acriter obici solet, exstulimus. Quid namque oneris Christianis imponimus, quod reipia Christiani bene morati non exequantur? Quis Christianorum sibi fere naturæ lumine persulso virio libi non duceret, si vel integrum transigeret diem sine ulla Dei recordatione? Quinam vel ipsorum qui ex infirmitate peccant, a culpa immunes se reputant, si per integram hebdomadam nullam recitent orationem, nunquam in Deum mentem referent, nec ad petenda auxilia, nec ad rependendas pro acceptis beneficiis grates preces funderent? Quid quod ipsimet peccatores in sacramentali confessione, ut frequentissime ipse audivi, se de omnibus conluctis in diem precibus accutiant, culpeque reos iure ac merito sese existimant? Prudens Confessarius nullam reipia experient in praxi difficultatem. Nani Christiani optimis instructi moribus singulis diebus, nedum hebdomadibus, Deo preces offerunt. Si qui vero sint qui nec semel in hebdomada orant, dubio procul in peccatum corruent. Peccatores vero qui Dei nunquam recordantur, orandi præceptum frequentiter violant: tum quod tentationum fluctibus pene submersi a Deo auxilia, quibus evadant, petere negligunt; tum quod a terrenis animam paulisper seingere, ac in calefactum veritatum meditationem erigere contemunt. Christiani illi, mendicij, superbi, agroti, ac stupidi sunt, atque adeo Deo perosi extrema premuntur egestate, & gravissimum laborant morbis. Si igitur aperire labia nolit, quibus propria infirmitati a divino medico pharmaca potulent necessaria, propriæque paupertati congrua subsidia; quis illos non arguet superbie, stultitiæ, atque impietatis in semetipsos, & in ipsam Deum, quem ut supremum Dominum recognoscere, & adorare contemunt?

X. Hinc colligas velim, nil severitatis doctrinam hæc continere, nullumque, præter evangelicum, animabus iugum imponere.

Continenter, & sine intermissione nos orationi insisteret Deus iubet. Congruentius mandatum hoc explicare haud possumus, quam si ita illud interpretemur, ut sensus eundem servetur, & executio accommodata humane sit infirmitati. Dum autem statutum continuationem hæc morale esse debere, quæ non exigit ut homo semper reapteoret, sed solum congruo tempore, & modo hominum conditioni apto; iam & legitimum divini præcepti sensus consistit, & homines minime durioræ legæ premuntur. Hæc quippe doctrina orationis exercitium fovet, Scripturas in obvio sensu interpretatur, unaque scrupulos abigit vel nimis sollicitudinis, vel extremae ignaviae. Si quidem mandata adfirmantia, quæ indefinitam, ad tempus quod attingit, obligationem imponunt, latitudinem excipiunt, parvitatem materiae admittunt, potissimum in designando tempore quo tributum offerri debet. Quare nullis torqueri scrupulis debent Christiani, letaliter ne deliquerint ob quantumque in orando negligentiam. Neque Confessarius debet, si quos tepidos, negligentique invenerit, continuo, & sine prudenti iudicio gravis culpe damnare. Cum enim difficile sit designare momentum illud in quo aut gravis urgeat obligatio, aut negligentia ad gradum mortalis culpe pervenit, prudentia summa opus est, antequam sententia proferatur.

XI. In dirimensis similibus controversis pro fidelium directione hæc regulam servato. Certum est illos quoquo modo peccare venialiter qui orare, prout illorum fert conditio, negligunt. Satis hoc est ut hos increpes, corrigasque. Si confessiones excipis Christianorum quibus cor sapit, quique sint suæ salutis memores, ex centenis vix unum offendes qui pluries in diem non orat, Dei auxilium petendo, aut sanctum eius invocando nomen, aut grates illi referendo. Si perditæ, proiectæque conscientie fuerint, qui belluarum more, in continua Dei oblivione vitam degant, nulla in ferenda super illorum statu sententia aqua heret: compertum namque est illos peccare. Non pauci Casuista plus solliciti fuere de distinguendis peccatis letalibus a venialibus, quam de dissuadenda malitia. Hanc porro malitiam mensuram pro arbitrio non raro definiunt. Nam ex una parte clare nobis innotescit præceptum divinum orandi sine intermissione; aliunde vero nos fugit, quanta requiritur temporis mora. Illud tamen nobis constat, Christianum quemque qui vel unicum diem

trans-

transigat, omni neglecta prece, levem aliquam perpetrare culpam. Hinc nos colligere debemus, insuadendum esse frequens orationis exercitium, & increpandos negligentæ. Sed, his fere omnibus, acriter disputatur, quodnam sit spatium illud in quo quis mortaliter peccet, nisi orat. Et quia determinatum a lege tempus illud non est, statim exclamatur, scrupulis torquendas non esse fidelium conscientias. Quapropter in longum tempus trahendam esse inferunt non pauci divini mandati obligationem. Putant enim a scrupulis animas eximi, si a legis vinculo solvant, aut eisdem legis obligationem laxent. Facillime tota exhauritur difficultas. Experimento conscientiarum colligitur, quæ servet, aut violet orandi præceptum. Divi iusti in gratia non perditent, quæ a culpe tentata. Peccatores sine precibus haud a culpa restant. Quibus ergo precum frequentia incutenda, & ex cuiusque anime statu colligendum, quandonam gravis culpa cogitanda. Minus nobis probatur sententia quæ semel tantum in anno urgeat præceptum contemnit. Ut arbitramur, communis Christianorum sensus oppolitur existimat. Pluries non tenet in anno modo, veram etiam in mente, quin & in hebdomada orare debet qui vel perseverare in gratia, vel culpam veniam a Deo impetrare desiderat. Quoties autem sub gravi culpa in hebdomada, in mense orandum, non ausim definire, nec definiendi valet. Cum incertum ergo sit gravis obligationis tempus, & cum orationem continuam Deus iubeat, securiore & probabilior in tanto negotio amplecti viam debemus. Hæc porro probabilior via est, si moraliter continuas offerre Deo preces curemus. Id communiter præstant bene morati fideles, quorum vix unus est fortasse qui singulis diebus Deum non invocet, non petat auxilia, gratias non reddat. Unam omnino tantum essent in bene orando sententiam, quam sint in frequentanda oratione aliquid? Exercitium potius orationis corrigendum est: quoniam, ut inquit aliqui Augustinus, *ille recte novit vivere, qui recte vocat orare.*

XII. Ultimo loco inquirendum remanet, peccet ne contra religionis virtutem qui gravi tentatione pressus, puta contra castitatem, omnia prece, hæc violat: quod ita clarus proponi potest: Perpetrat ne talis duo crimina, alterum contra religionem, eo quod orationem negligit, ut tentationem repellat; alterum contra castitatem, quia tentationi assentitur? Negat Lessius *Lib. II.*

cap. xxxvii. dub. 3. Aragon. 2. 2. quæst. lxxxviii. art. 3. Villalobos *Tom. I. tract. xxiv. diffic. 6. n. 3.* Prado *Tom. II. cap. 111. quæst. iv. n. 45.* Salmanticenses *tract. 11. cap. 18. punct. 3. n. 19.* Quorum hæc ratio est. Quando præceptum orandi urgeat ratione præcepti, v. g. castitatis, omisso orandi culpabilis est dumtaxat ob periculum violandi castitatis mandatum, quod obligat non solum ad castitatem servandam, sed etiam ad media adhibenda quæ huic fini consuntur.

XIII. Adfirmant e contrario Suarez *Lib. I. de Orat. cap. xxix. num. 8.* Ioannes a S. Thoma *dist. xxvi. art. 3.* Caltopalpus *tract. vii. dist. 1. punct. 8.* Medina apud Suarez in hæc eandem concedit sententiam. Perdoctus Suarez pro certo habet hæc esse D. Thome sententiam: quippe 2. 2. q. xxxviii. art. 3. ad 2. hæc scribit Angelicus: *Desiderare quidem cadit sub præcepto caritatis: petere autem sub præcepto religionis: quod quidem præceptum ponitur Matth. vii. ubi dicitur: Petite, & accipietis.* Hæc D. Thome sententia magis pia est, & rationi magis consentanea. Adde nostris temporibus esse fere certam. Nam præceptum naturale divinum positivum orationis peculiare est, atque per se obligat, nullo etiam ad tentationes, aliæque præcepta habito respectu. Quapropter diximus pluries in anno orandum esse, ut religionis obsequia Deo tribuamus. Urget præterea hoc idem præceptum tentatione promissa contra aliud præceptum vel castitatis, aut fidei, ut adversarij fatentur. Hæc inter alia sunt definita tempora quibus implendum est præceptum religionis orandi Deum, & ab eodem petendi auxilia, quibus tentationum aliquam victoriam. Adversæ tentationis acquiescatio in hoc tota sita videtur, quod exilium præceptum orandi tentationis tempore non imponere cultum Dei, sed totum esse ad finem sive castitatis, sive fidei servandæ; quod quam saltem sit, hoc pacto ostendo. Præceptum orandi peculiare est, & singulare religionis tributum Deo offerendum per se imponit. Hanc non audebat propositionem negare adversarij; cum Theologi, uno Tamburino, vel altero excepto, communiter eam approbent. Tempore quibus penitus istud religionis solvatur, sunt aut semel in mense, aut semel in hebdomada, aut semel, vel bis in anno iuxta multorum placita. Qui intra eiusmodi temporis intervalva orationis actum non exercet, dubio procul contra præceptum orandi delinquit. Præter hæc tempora sunt & alia, ni-

mirum illa in quibus tentationes imminet gravissimè aut desperandi, aut Deum odio habendi, vel desinendi a fide, vel castitatem violandi. His in eventibus obligare præceptum dicunt, non per se, sed per accidens. Cur dicitur per accidens? Numquid ad tollendam obligationem eundem? Immo contra ad assecurandam. Quare Tò per accidens non aliud indicat, nisi quod præceptum non obligaret, nisi tentatio urgeret, periculumque adesset peccandi. Obligat ergo præceptum tentationis tempore. Ergo omisso illo servandi criminosa est. Cur peccat Christianus, si nec femel intra annum orat? Quia semel in anno præceptum obligat. Ergo pluries peccat, si pluries negligat. Atqui iuxta advertentios ipsos pluries obligat, si pluries tentationes pallent. Ergo peccat qui his tentationum intervallis non orat. Aut ergo negligat advertentia oportet, præceptum orandi esse peculiare, & distinctum; aut concedant necessarium esse, toties eum peccare, quoties non implet præceptum, dum obligat. Sub alio aspectu adversè sententia hallucinationem excutiam. Præceptum orandi tentationis tempore non eo solummodo spectat, ut tentatio vincatur, verum etiam ut cultus Deo offeratur. Ideo enim talis a divina providentia institutus ordo videtur, ut tribulationum fluctus, & tentationum tempestates non quodammodo confingere ad Deum cogant. Idcirco enim Deus frequenter nos tentat, & tribulari permittit, ut frequentius illum colamus per orationem. Et quamvis aliis actibus possimus Dei cultum testificari, inter precipuos tamen religionis actus est oratio: quare peculiari mandato illam præcipit Christus Dominus: *Petite, & accipietis*. Accedit quod cum actus natura sua honestatem præferat ad salutem necessariam; propria virtus, ad quam talis pertinet honestas, obligat ad hunc actum. Neque doctrinam hanc negant adversè sententia patrōni, qui concedunt, præceptum orationis peculiare esse, & per se absolute obligare. Quo posito, ut sibi constent, nequeunt negare eundem violationem, & quomocum tempore accidat, peculiarem contrahere malitiam.

CAPUT IV.

De conditionibus quæ comitari orationem debent.

I. Plures sunt conditiones orationis. Prima, quod a voluntate deliberata pro-

cedat, sicut quilibet opus bonum. Hæc tamen orandi voluntas necesse hand est explicita sit, & formalis; sed fat est virtualis. Si Placiterium, aut Breviarium animo studendi legeres, profecto non orares. Verum si Breviarium acciperes, ut debitum pensum Deo solveres, munere tuo satisfaceres; quamquam expressa, & formalis intentione careas, virtualis tamen adest. Altera conditio est attentio, quæ pariter aut expressa fide formalis, aut virtualis sit oportet. Si quidem oratio est ascensio mentis in Deum, ut Augustinus, & Damascenus docent; aut petitio auxiliorum a Deo, ut ex D. Thoma docuimus; est denique patriæ cultus. Hæc autem fieri nequeunt absque attentione. Triplicem distinguunt Theologi attentionem, primam ad verba, secundam ad sensum, tertiam ad Deum. Harum quælibet sufficit. Tertia conditio est pietas, quæ eo spectat, ut pia, honesta, & deserta, atque propter honestum finem a Deo petantur. *Quarta* est humilitas, qua orans demisso animo se divine sinit maiestati, siamque extremam paupertatem, atque egrediam manifestat. Sic enim David sanctus orabat Psal. lxxx. *Ego vero egenus, & pauper sum: Deus adiuva me*. Dicitur enim Eccli. xxxv. *Oratio humiliantis se miles penetrat*. Quinta est fervor, quo preces Deo fundimus. Quæ enim vehementer desideramus, præferre quoque petimus. Tepida, vel frigida oratio nullæ est. Nos ipsi languidas designamus preces, tamquam argumenta animi qui parvi, aut nihili pendit quæ adeo languide exposcit. Sexta conditio est fides, quæ finiter credimus non assecuturos quæ petimus. *Quicquid orantes petitis, credite quia accipietis*. Item spes, seu fiducia, quæ fidem comitantur, animam erigit, atque sustinet. Spes timorem socium habet. Cuiusque dubitationis expertus fides est. Idcirco, ut plus animi nobis Deus adiret obtinendi quod petimus, non modo sperare debet credere quoque vult non assecuturos quod postulamus. *Septima* conditio est perseverantia. Hanc perseverantiam pluribus in locis nobis alius inculcat Salvator noster, positissimum Luc. xi. exemplo, seu parabola amicum qui media nocte ad amicum tres panes petit; quippe, sin amicitie titulo, saltem propter importunitatem illos obtinuit. Hæc pertinent oracula illa divina: *Oportet semper orare, & nunquam desicere: sine intermissione orate: & alia eundem, quæ non tam continuam, quam perseverantiam, & assiduitatem orationis nobis commendant.*

II. Quæ-

II. Quatuor alias conditiones assignat Angelicus 2. 2. *quæst. lxxxiii. art. 15.* ut oratio obtineat id quod petit. Triplex assignari solet orationis effectus, nimirum meritum, satisfactio, & imperatio. Meritum ei debetur, quatenus ex caritate, et media religione, prohiçitur, ut inquit Angelicus. *Oratio autem, sicut & quilibet alius actus virtutis, habet efficaciam merendi, inquantum procedit ex radice caritatis, cuius proprium obiectum est bonum æternum cuius fructum meremur*. Procedit tamen oratio a caritate, mediante religione, cuius est actus oratio. Satisfactio quoque cuique merito actui convenit. Imperatio rei quam petimus, proprius est orationis fructus. Hæc quoque oratio, ut impetrans, suam efficaciam habet a gratia: quapropter subdit Angelicus ibidem: *Efficaciam autem impetrandi habet ex gratia Dei, quem oramus, qui etiam nos ad orandum inducit*. In responsione porro ad secundum argumentum quatuor conditiones describit, quibus secure impetremus quod postulamus. *Ponuntur quatuor conditiones, quibus concurrentibus semper aliquis impetrat, quod petit: ut scilicet pro se petat, necessaria ad salutem, pie, & perseveranter*. Prima ergo conditio pro secura, & certa impetratione est quod quis pro se petat. *Si quid petieritis Patrem in nomine meo* (inquit Christus) *dabit vobis*. Ioan. xiv. Non dixit absolute, *Dabit*; sed *dabit vobis*. Ubi D. Augustinus *traçt. cii. in Ioannem* hæc scribit. *Dabit vobis, quia sancti pro seipsum, non autem pro omnibus exaudiuntur, vel amittis, vel inimicis suis*. Altera conditio, quod necessaria ad salutem petantur, est etiam certa. Satis autem est quod sint omnino necessaria, aut quæ saltem ad salutem viam parent. Id patet ex divino oraculo. *Quidquid petieritis Patrem in nomine meo*. Ea autem Christi nomine postulatur quæ ad salutem ducunt. Tertia est quod *pie* petantur, videlicet pro animo, seu fide, spe, & caritate. De fide, & spe testatur Math. xxiii. *si habueritis fidem, & non hesitaveritis non solum de scabiosa facietis; sed & si movent huc dixeritis: Tolle, & tace te in mare, fiet: & omnia, quæcumque petieritis in oratione credentes, accipietis*. De caritate hæc scribit Ioannes cap. xv. *si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint, quodcumque voleritis, petetis, & fiet vobis: quæ omnia intelliguntur in sensu conditionato: nempe si oratio habuerit conditiones necessarias, tunc finiter credimus,*

Conc. Theol. Tom. II.

certoque speramus non assecuturos quæ petimus. Ultima conditio est perseverantia, quam frequentissime nobis Scriptura inculcat, de qua etiam supra dictum est.

III. D. Thomas art. 16. inquit, utrum peccatorum orationes impetrent quiddam a Deo: cui questionis sic respondet. *In peccatore duo sunt consideranda, scilicet natura, quam diligit Deus, & culpa, quam odit*. Si ergo peccator orando aliquid petit, inquantum peccator, idest secundum desiderium peccati, in hoc a Deo non auditur ex misericordia; sed quomodo auditur ad vindictam, dum Deus permittit peccatorem adhuc amplius vivere in peccata. Deus enim quædam negat proptius quæ concedit iratus, ut Augustinus dicit. *Orationem vero peccatoris est bono nature desiderio procedentem Deus audit, non quasi ex iustitia, quia peccator hoc non meretur, sed ex pura misericordia; obsecrans tamen quatuor præmissis conditionibus, ut scilicet pro se petat, necessaria ad salutem, pie, & perseveranter*.

CAPUT VII.

Utrum solus Deus orandus sit.

I. Hæcenus de honestate, & necessitate orationis, atque de conditionibus quæ eandem comitari debent, disputatum est. In præsens, cuius finis preces nostræ fundendæ, explicare convenit. D. Thomas 2. 2. *quæst. lxxxiii. art. 4.* querit, sit ne solus Deus orandus. Decernit autem uno in sensu solum Deum orandum. Oratio enim actus positivus est religionis, quæ Deum solum spectat cui finem, cui cultus suum offert. Accedit quod oratio sub aliquâ ratione ad cultum patriæ pertinet. Cultus autem eiusmodi soli Deo debetur. Ratio autem peculiaris, vi cuius solus Deus orandus sit, hæc est. Solus Deus est primus, & unicus auctor omnium bonorum quæ nobis conferuntur. Oratio porrigitur alicui, inquit Angelicus, *dupliciter*. Uno modo quasi per seipsum implenda: alio modo sicut per ipsum impetranda. Primo quidem modo soli Deo orationem porrigimus: quia omnes orationes nostræ orantari debent ad gratiam, & gloriam consequendam; quæ solus Deus dat, secundum illud Ps. lxxxviii. *Gratiam, & gloriam dabit Dominus*.

II. Hæc D. Thomæ ratio negotium aliquod facit P. Francisco Suarez, qui *Lib. I. de orat. cap. ix.* fule eam explicat. Vi-

N 3

detur

detur quippe prefata ratio diminuta esse. Si quidem non modo Deus solus orandus est, quia solus ille est auctor gratiæ; sed etiam quia ipse solus potest eam dare propria virtute. Accedit quod non solum Deus auctor est gratiæ, & gloriæ; verum etiam honorum omnium quæ nec gratia, nec gloria sunt. Ergo non solum gratia, & gloria, verum etiam alia bona a Deo solo, ut prima & principali causa, petenda sunt.

III. Caietanus in commentariis ad hunc articulum multa adducit in explanationem angelicæ doctrinæ, quæ omnia eo pertinent, ut oratio, quæ non est ordinata ad affectionem gratiæ, & gloriæ, non sit vera oratio, & actus religionis, quæ Deum spectat tanquam finem, cui suum exhibet cultum. Doctrina Caietani Suarezio non aridet. Verum post legam impugnationem arbo tandem conveniunt: quorum omnium hæc est summa. Primum, quod nomine gratiæ non solum dona supernaturalia, sed quæcumque beneficia homini indebita, & a Deo solo peculiari providentia danda, intelligere possumus. Alteram, & hoc est potissimum, quod D. Thomas de ea oratione sermonem habet quæ promissionibus Dei inicitur, seu de oratione christiana. Hæc autem non est de bonis inferioris ordinis, nisi prout viam sternunt ad bona divina, nempe gratiam, & gloriam. Omnia enim in hunc finem dirigere Christianus debet. Hic est genuinus doctrinæ angelicæ sensus, ut ipse Suarez interprete, optimus est, veramque orandi rationem, quæ Christianum decet, ob oculos ponit.

IV. Aliam proponit laudatus Suarez difficultatem adversus rationem D. Thomæ, quod nimirum ex ea sequatur, nos non posse ab una divina persona quidpiam postulare, quia ab omnibus tribus petamus. Quippe opera Trinitatis ad extra sunt indivisa. Praxis autem Ecclesiæ contraria est. Si quidem in litaniis singillatim singula persone invocantur. Pater de celis Deus, misere nobis. Fili Redemptor &c. Frequentior quoque usus est dirigendi orationem ad Patrem, ut patet ex collectis quæ in Ecclesiæ precibus adhibentur quæque sic delinunt: Per Dominum nostrum Iesum Christum, qui tecum &c.

V. Hanc difficultatem resolvit idem Suarez, qui peripetie docet, nunquam invocandam esse unam personam cum reliquarum exclusione: quia una sine altera donare quæ petimus, non valet ob rationem indicatam,

quod opera Trinitatis ad extra sint communia, & indivisa; sicutiamque redoleret similis petitio. Hinc tamen haud impeditur quominus valeamus dirigere locutionem nostram ad unam personam, aliis duabus personis, non tamen exclusis. Si quidem personæ illæ reapse distinctæ sunt, & possumus cogitare de una, inquit laudatus Suarez, quin cogitemus de alia; & unaqueque vere Deus est: atque adeo a qualibet illarum petere licite possumus auxilia necessaria. Quod confirmat consuetudo Ecclesiæ, quæ & singularim, & omnes simul invocat. Nam post singularum invocationem omnes simul adoratur dicens: Sancta Trinitas unus Deus, miserece nobis. Qui orandi usus eo spectare videtur, ut fidem de personarum distinctione, & de unitate nature, qua omnes tres unus Deus sunt, foveat. Quando ergo Ecclesia in suis collectis orationem dirigat ad Patrem, ceteras personas non excludit, sed potius includit. Ecclesia dirigere ad Patrem soles preces suas, tanquam ad primum principium, & fontem Divinitatis, ut docet D. Thomas in IV. dist. xv. quæst. iv. artic. 5. Insuper Pater proprie misit Filium suum in hunc mundum; quamquam reapse omnes tres persone operatæ sint incarnationem. Et hac ratione nonnullæ preces ad solum Filium diriguntur, quia ille solus incarnatus est. In collectis suis Ecclesia non dirigat preces ad Spiritum sanctum: quia, inquit D. Thomas loc. cit. quæst. III. ad 2. Spiritus sanctus procedit ut donum, cuius magis proprium est dari quam dare; & ideo Ecclesiæ petere magis solet ut sibi a Patre, & Filio donetur Spiritus sanctus, quam ab ipso Spiritu sancto postulare. Accedit quod Spiritus sanctus nec est principium Deitatis, sicut Pater, nec factus est homo, sicut Filius. Quamvis autem in collectis Ecclesiæ ad Spiritum sancti personam preces non dirigat, in hymnis tamen, in litaniis eundem Spiritum singillatim invocat: Nunc sancte nobis Spiritus. Veni Creator Spiritus &c. Orari etiam Deus potest, quin ad aliquam personarum expresse non excludantur, re includuntur: Immo in nonnullis Ecclesiæ precibus oratur ipsa Deitas in abstracto: Te summa Deitas &c. Si plura aves, legisse D. Thomam, & P. Suarez loc. cit. qui fusius hæc orania explicat.

CAPUT VIII.

De Sanctorum invocatione.

Utrum vi precepti teneamur invocare Sanctos.

I. Deum solum invocandum, orandumque, prout est solus auctor gratiæ, & gloriæ, ac omnium rerum præpotens effector, & conservator, hæcenus ostensum fuit. Quapropter Sancti orandi minime sunt ut auctores divinarum beneficiorum, aut gratiæ, vel gloriæ. Nihil sub hæc ratione ab eis petendum: quod non voce modo, ut Calvinistæ calumniantur, verum etiam ipso usu, & præxi docent omnes Catholici. Legantur omnes libri, præceque quas Sanctus in eorum celebratibus Ecclesia fundit. Non aliud in his occurrit, nisi Sanctorum invocationes, ut pro nobis apud Deum orent, & intercedant. Ille omnium Catholicorum sensus est, qui non tam ex verborum cortice, quam ex intimi cordis dictatis colligendus est. Quare, dum aliquando in similia verba erumpimus, s. Petre, salvamur s. Antoni, da mihi corporis sanitatem &c. non aliud intelligimus quam ut sua intercessionem a Deo hæc nobis obtineant. Dum Virginem sanctissimam alloquimur in hymno: MARIA mater gratiæ, mater misericordiæ, tu nos ab hoste protege, & hora mortis suscipe: eodem in sensu, ut meram deprecatricem invocamus. Quid quod hæc eadem vi exponere debemus verba D. Pauli ad Rom. xi. Ut salvos facerem aliquem ex illis: & ad Cor. I. cap. ix. Ut omnes salvos facerem? Numquid Calviniani Paulum inculcabunt, quod re redemptorem, non intercessorem, non adiutorem, iactaverit?

II. Accedit quod in hoc intercessorum genere Sancti non proximi, & immediati intercessores sint. Christus quippe est noster primus advocatus, & intercessor, qui solus Deo mundum reconciliavit, solique dignam, & superabundantem oblationem pro peccatis nostris Deo obtulit. Dum ergo Sanctos invocamus, petimus ut per IESU CHRISTI merita apud Deum pro nobis intercedant; petimus ut id ipsi orent quod & nos ipsi oramus. Sed quia propinquiores, magisque grati sunt Deo ob sanctitatem qua orantur; ideo cum eis oramus patrocinium, & intercessionem consuevimus, ut apud Deum per Christi merita nostri mediatores existant.

III. Porro haud sunt inutiles preces no-

stræ Sanctis fuit: quippe re ipsa pro nobis orant, & intercedunt tum in genere, tum in particulari: quod pluribus Scripturarum testimonio evincit posse; sed hæc testimonia legi possunt apud Gravinam, Bellarminum, Gotti, Natalem Alexandrum, alioque pene innumeros catholicos Doctores, qui adversus Calvinium, & Lutheranos hæc catholicam veritatem propagarunt. Ratio quoque ex ipsius fidei articulis eruta id evincit. Una quippe est Ecclesia militans, & triumphans sub duplici stela distincta. Tam Sancti in patria, quam Sancti in via unum efficiunt corpus mysticum, cuius caput Christus est; & Sancti omnes, sive ambulantes in terris, sive quiescentes in patria, sunt membra de membro. Porro cuiusque membri proprium est aliis membris inservire, & opem eidem ferre.

IV. Quomodo autem solus Deus orandus est ut supremus, & primus, ac unicuique auctor gratiæ, & gloriæ; ita quoque soli Deo cultus largi debetur propter infinitam eius excellentiam; Sanctis vero cultus inferior, qui dulcia vocatur. Iulianus Apostata primus omnium Sanctorum cultui bellum indixit, quem securi sunt Eulathius Sebastensis Episcopus, Vigilantius, VViclephus, Lutherani, Calviniani, ceterique recentiores A Catholicis. Ecclesiæ catholica deservit honorandis, colendisque Sanctis esse: idque evincunt Doctores catholici omnes innumeris Scripturarum testimonio, atque perenni Patrum traditione. Si enim persona cultus civilis debetur propter naturalem dignitatem, potiori iure cultus religiosus exhibendus est Sanctis propter excellentiam ordinis superioris, & supernaturalis. Sancti amici vult Dei. Porro Scriptura dignos honore Dei amicos prædicat: Nimis honorati sunt amici tui, Deus: Psal. cxxviii. Verum, ne actum agam, qui cupit rationum momenta que evincunt Sanctos colendos esse, consulat Bellarminum, Gravinam, Natalem Alexandrum, Liberium, Gotti, & recentiores alios Theologos, qui veritatem hæc strenue propagarunt. His tanquam certissimum constitutis, ad id quod proposui, accedendum.

V. Duo de Sanctorum invocatione explicanda sunt: alterum penes omnes Catholicos certum; alterum quod disputationi obnoxium est. Primum certum de fide est; videlicet pie, acque utiliter Sanctos, sive Angelos, sive homines, invocari. Veritas hæc demissa est in Concilio Tridentino adversus